

Innspill til programkomiteens arbeide

Innhold:

Introduksjon.....s2

**Innspill nr 1:
Norsk eksport av forsvarsmateriell.....s3**

**Innspill nr 2:
Behovet for økt satsning på sivil intervensjon i
konfliktområder.....s8**

**Innspill nr 3:
Behovet for fredsundervisning i skolen.....s11**

**Innspill nr 3:
Kvinnelig deltagelse i fredsbygging..... s16**

NFR er en fellesorgan for 27 norske fredsorganisasjoner. Vi lager tematiske arbeidsgrupper etter medlemsorganisasjonenes ønsker. I gruppenes regi organiserer NFR seminarer og konferanser, og gjennomfører andre prosjekter om fred, forsoning og menneskerettigheter. Fredsundervisningsgruppen holder verksteder i ungdoms og videregående skoler. NFR drifter internettressurssiden Peace Academy med tilhørende populært nyhetsbrev om fredsbegivenheter verden rundt. NFR er sekretariatet for Fredsinitiativet Ingen Krig mot Iraks 190 medlemmer. NFR er regional kontor for International Peace Bureau, og Haag Appell, og er ”aktive partner” i European Network for Civil Peace Services og er deres representant i European Peacebuilding Liason Office arbeidsgrupper.

Introduksjon.

Norges Fredsråd (NFR) er en paraplyorganisasjon for 27 fredsorganisasjoner i Norge. Vår aktivitet er både nasjonal og internasjonal. Stikkord for NFRs virksomhet er informasjonsformidling, service, nettverksbygging og politisk påvirkning.¹ Vi i Norges Fredsråd ønsker i dette dokumentet å gi prinsipielle innspill, med forslag til praktisk oppfølging, på de områder i norsk politikk hvor vi er særlig engasjert.

Vi vil først rette fokus mot **norsk eksport av forsvarsmateriell**. NFR mener det er to hovedproblemer med kontrollen av denne eksporten: Manglende gjennomsiktighet i forvaltningen og våpenindustrien og at det fra norsk hold stilles for slappe krav til allierte mottakerland. NFR mener norsk lovgivning og praksis bør sikre at Norge ikke eksporterer forsvarsmateriell til land som fører aggresjonskrig og land der grunnleggende menneskerettigheter ikke overholdes eller står i alvorlig fare for å brytes. Norge bør dessuten støtte aktivt opp om en internasjonal legalt bindende våpenhandelavtale.

Dokumentets neste del omhandler behovet for økt satsning på **sivil intervensjon i konfliktområder**. NFR vil oppfordre våre politikere til å vurdere sivil innsats som alternativ til militær innsats i Irak og Afghanistan, samt å bidra til et sterkere engasjement for sivil konflikthåndtering og bedre koordinering mellom myndighetenes og NGOenes innsats i konfliktområder. NFR mener også at dagens siviltjeneste bør legges om til en **sivil fredstjeneste**. Med dette mener vi at alle siviltjenester bør være en reell tjeneste for fred, og at alle sivilarbeidere bør gjennomgå en utdannelse i fredsarbeid før de inntre i en slik sivil fredstjeneste.

Den tredje delen av vårt innspill omhandler **fredsundervisning**. NFR mener at fredsundervisningstilbudet i norske utdanningsinstitusjoner må styrkes og synliggjøres bedre enn tilfellet er i dag. Fredsundervisning bør få plass på alle utdanningsnivåer; fra barnehagestadiet til høyere utdanning.

I den siste delen av dette dokumentet ønsker vi å fremme **aktiv kvinnelig deltagelse i fredsbygging**. NFR ønsker med dette å belyse behovet for økt kvinnelig deltagelse i fredsbygging, samt tiltak Norge bør iverksette for å dekke dette behovet.

¹ Se www.nowar.no for mer informasjon om NFR og våre medlemsorganisasjoner.

Innspill nr 1:

Norsk eksport av forsvarsmateriell

I 2002 var Norge nummer elleve på listen over verdens største eksportører av konvensjonelle våpen, noe som skyldes kraftig vekst de siste årene.² Siden 2000 har norsk eksport av forsvarsmateriell vokst med ca 40% årlig, hvilket NFR mener er en utvikling i feil retning. NFR ser to hovedproblemer med dagens kontroll av norsk våpeneksport:

- 1. Manglende gjennomsiktighet i forvaltning og industri.*
- 2. For slappe krav til allierte mottakerland.*

NFR foreslår:

A. Økt åpenhet om norsk våpenhandel.

B. Strengere krav til mottakere av norsk forsvarsmateriell.

C. Strengere kontroll over internasjonal våpenhandel.

Gjennomsiktighet

Norge er blitt akterutseilt på dette feltet av de fleste andre landene i Vest-Europa og Nord-Amerika. Vårt hovedproblem er at våpenkategoriene som brukes i de årlige stortingsmeldingene UD presenterer om norsk eksport av forsvarsmateriell er for generelle. Kategoriene er for brede til å kunne se hvilke typer våpen som faktisk eksporteres. I denne forbindelse vil NFR foreslå følgende tiltak:

- 1 Kategoriene av forsvarsmateriell som benyttes av tolldirektoratet og utenriksdepartementet må samkjøres på en måte som gjør at den offentlige informasjonen på området kan etterprøves.*
- 2 Disse kategoriene bør gjøres mye mer spesifikke enn de er i dag, slik at viktige opplysninger ikke går tapt i den offentlige informasjonen på området.*

² SIPRI yearbook 2003, Table 13A.2 p 470

Dette fordi:

- A) Det sivile samfunnets rolle som byråkatiets vaktbikkje styrkes.** Vanlige nordmenn har riktignok sjelden kompetanse til å sette seg inn i UD's meldinger om våpeneksport, men forskere, journalister og NGOer har det, og kan forenkle innholdet og bringe det videre til den jevne borger. Dette arbeidet vanskeliggjøres imidlertid ved dagens byråkratiske praksis og regelverk på området.
- B) Sikring mot norsk eksport av folkerettslig forbudt forsvarsmateriell.** De kategoriene UD i dag benytter seg av gjør at viktig informasjon lett går tapt, og empirisk beviselig også *har* gått tapt. Det kanskje beste eksempelet på dette er den velkjente MK 211-ammunisjonen, som selges av NAMMO Raufoss. Denne kula har blitt testet omhyggelig av Den Internasjonale Røde Kors komiteen (ICRC), som har funnet ut at den har såkalt *dumdum effekt*, det vil si at den eksploderer når den treffer mennesker.³ Bruk av denne ammunisjonen er altså i strid med folkeretten.⁴ På tross av dette produseres denne typen ammunisjon av norsk våpenindustri/ på deres lisens, og selges fortsatt på Internett.⁵ Hadde UD's kategorier vært mer spesifikke ville denne handelen blitt oppdaget tidligere, og mer kunne vært gjort for å stoppe den. Mer spesifikke våpenkategorier i UD's meldinger kan med andre ord bidra til å sikre at produksjonen av forsvarsmateriell som bryter med folkeretten avsløres på et tidligere tidspunkt.
- C) Internasjonale forpliktelser.** Gjennomsiktighetsprinsippet er i full overensstemmelse med internasjonale avtaler som Norge betrakter som politisk bindende. Gjennomsiktighet er for eksempel en hjørnestein i både EUs Code of Conduct on Arms Transfers og Joint Action on Small Arms and Light Weapons,⁶ som Norge har tiltrådt og fremholder som en vital del av vårt ikke-spredningsarbeid på internasjonalt plan.⁷

³ NORWATCH 1. juli 2003.

⁴Forbud mot dum-dum-kuler er en av de eldste internasjonale restriksjonene på våpen og ammunisjon, som kan dateres tilbake til St. Petersburg-erklæringen fra 1868.

⁵ Selges på <http://www.gunsamerica.com>

⁶ EU Joint Action, artikkel 3, pkt. 3.

⁷ Prinsippet om gjensiktighet blir også anbefalt i FN's handlingsprogram for å forhindre ulovlig handel med håndvåpen, og var hovedtemaet for FN-resolusjon A/RES/46/36 L "Transparency in Armaments".

Sluttbrukererklæringer.

En 'sluttbrukererklæring' er et dokument der mottaker erklærer at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materiellet, opplyser hvor det skal installeres og brukes, samt at materiellet ikke skal videreselges uten norske myndigheters samtykke.⁸ Det fremgår av de årlige stortingsmeldinger på området at slike erklæringer i dag ikke kreves av såkalte "gruppe 1-land", det vil si NATO-land og nordiske land. Årsaken er at forholdet bygger på tillit, noe som representerer en mangel ved UD's kontroll med norsk våpeneksport. NFR vil i denne forbindelse foreslå følgende tiltak:

- *Gjør kravet om sluttbrukererklæring obligatorisk for alle mottagere av norsk forsvarsmateriell.*

Dette fordi:

- A) Kontroll over hvilke aktører som til syvende å sist vil være i besittelse av norske våpen og våpenteknologi.** USA eksporterer blant annet våpen til Colombia, samtidig som amerikanerne ikke er villige til å gi Norge noen garanti mot videresalg når de mottar norsk forsvarsmateriell. Norge på sin side innehar den holdning at det er uetisk å eksportere våpen til stater som Colombia. I denne situasjonen er det åpenbart at Norge ikke har forsvarlig kontroll over hvor norsk forsvarsmateriell til syvende og sist ender opp. Et norsk krav om obligatoriske sluttbrukererklæringer fra alle mottagere av norsk forsvarsmateriell vil gjøre slike problemer mindre sannsynlige i fremtiden.
- B) Våre nære allierte bryter norske normer.** Tre av landene som mottar mest våpen fra Norge, (USA, Storbritannia og Australia), har iverksatt og gjennomført en krig som Norge har oppfattet som folkerettstridig. Norske våpen var med på å gjennomføre en okkupasjon som Norge selv idømte illegitim og i strid med folkeretten. Nok en gang ville vi hatt større kontroll, og bedre oversikt over situasjonen om sluttbrukererklæringer hadde blitt krevd i forkant av salgene.
- C) Internasjonale forpliktelser.** Krav om sluttbrukererklæringer er i full overensstemmelse med internasjonalt politisk bindende regelverk på feltet.

⁸ St. mld. 35, (2002-2003), 1 kap. 2.3.

EUs Code of Conduct for Arms Exports fra 8. juni 1998 er rimelig å tolke dit hen at sluttbrukererklæringer også skal kreves ved våpentransaksjoner til Norges nære allierte,⁹ og i FNs handlingsprogram for å forhindre ulovlig handel med håndvåpen fra 2001 er kravet om sluttbrukererklæringer eksplisitt.¹⁰

D) Norge som fredsnasjon. Det er sentralt at Norge i det minste forsøker å gjøre seg selv til et foregangsland på dette området for å kunne bli tatt alvorlig i sin rolle som fredsnasjon og internasjonal fredsmekler.

Norsk og internasjonal lovgivning.

Et annet problem med norsk eksport av forsvarsmateriell er formuleringene i det gjeldende lovverket fra 1989. Kravet denne aktuelle forskriften setter er at Norge forplikter seg til ikke å eksportere våpen til ”områder der det er krig eller krig truer eller land hvor det er borgerkrig”.¹¹ NFR mener dette ikke er tilstrekkelig.

Norsk lovgivning og praksis på området bør også sikre at Norge ikke eksporterer forsvarsmateriell til:

- 1. Land som fører krig utenfor egne områder, som Norge bedømmer som folkerettsstridige, og*
- 2. Land der grunnleggende menneskerettigheter ikke overholdes eller står i alvorlig fare for å brytes.*

Dette fordi:

A) Når det gjelder **land under det første punkt**, viser tall fra Statistisk Sentralbyrå at Norge ikke stoppet eksporten av våpen til Australia, Storbritannia og USA i 2003. Dette var ikke i strid med norsk lov, noe som betyr at man bør stramme inn regelverket – spesielt dersom Norge ønsker å fremstå som en troverdig fredsnasjon og fredsmekler i fremtiden.

⁹ Code of Conduct, 1998, criterion 7, punkt c og d.

¹⁰ FNs handlingsprogram, 2001: Del 2, pkt. 12.

¹¹ Dette prinsippet har det forøvrig vært bred politisk enighet om i norsk politikk siden 1959.

- B) Når det gjelder **menneskerettighetsprinsippet**, kan det nevnes at Norge eksporterer forsvarsmateriell til land som Tyrkia, Sør-Afrika, Brasil, Thailand, Saudi-Arabia og Malaysia, der nivået for menneskerettighetsbrudd og voldskriminalitet ikke holder akseptable standarder.

Behovet for strengere internasjonal lovgivning.

Poenget med å gjøre regelverk for internasjonal våpenhandel *legalt* bindende, er noe som den siste tiden hurtig har fått rotfeste. Dette skyldes ikke minst ”Control Arms” kampanjen som ble lansert av Oxfam, Amnesty International og IANSA (International Action Network on Small Arms) 9. oktober 2003. I over 70 land fremmer disse NGOene ideen om en internasjonalt legalt bindende avtale for kontroll med våpenhandel, – den såkalte *Arms Trade Treaty* (ATT).¹² Retningslinjene for internasjonal våpenhandel denne avtalen foreslår er basert på allerede eksisterende humanitær lovgivning i folkeretten. Irland, Nederland og Finland har allerede gitt støtte til ideen om ATT, og NFR mener Norge bør gjøre det samme.

- ***Norge bør støtte Control Arms kampanjen og støtte opp om etableringen av ATT (Arms Trade Treaty), på alle mulige måter.***

ATT vil sannsynligvis bli et meget viktig verktøy for å sikre kontroll med handelen med konvensjonelle våpen internasjonalt. I dag er denne handelen ute av kontroll. Konvensjonelle våpen, slik som vanlige rifler og ammunisjon, har levetid på mange tiår, og våpen som blir solgt lovlig fra land i Nord i dag, kan fort dukke opp i hendene på menneskerettighetsforbrytere om noen år. Slik sett er det i den allmenne interesse at våpenhandelen bringes under kontroll og begrenses. ATT kan bli et slagkraftig middel for å sikre at dette skjer.

Innspill nr 2:

Sivil intervensjon i konfliktområ

Dagens globale politiske landskap tvinger frem nye virkemidler i vår

¹² Se www.controlarms.org

NFR foreslår:

A. Økt satsning på sivil fredsbygging.

B. Bedre koordinering av samlet innsats i konfliktområder.

C. Styrke det sivile samfunnets rolle i fredsbygging.

D. Overgang fra sivil tjeneste til en sivil fredstjeneste.

sikkerhetspolitikk. Norges Fredsråd mener det er på tide at Norge kommer sterkere på banen med bidrag til koordinering og utvikling av den sivile fredsinnsetning i konfliktområder. Vår samlede innsats i konfliktområder vil bli kvalitativt bedre og mer effektiv ved å nedprioritere vår militære rolle og samtidig øke vår sivile innsats.

Norge trenger sivile spesialister i fredsarbeid til å bidra til forebygging av voldelig konflikt samt utvikling og gjenreisning av det sivile samfunn i konfliktområder. Kjernen i slik sivil intervensjon er utvikling av det følgende;

- a. Politiske institusjoner.
- b. Kulturelle og sosiale møteplasser på tvers av gjeldende konfliktlinjer.
- c. Utdanningstilbud for fredelig sameksistens.
- d. Opplæring av militært og politi personell i teknikker som forebygger opptrapping av vold, fremmer politiske dialogprosesser og gir evne til å vise respekt for lokale tradisjoner.

For å håndtere voldelig konflikt på en konstruktiv måte trengs mange forskjellige aktørers bidrag. Ikke-statlige fredsorganisasjoner som arbeider med fredsbyggende tiltak bør i denne sammenheng ses som vitale aktører på samme måte som militære styrker, politi, utviklingsagenter og alle andre statlige aktører. Aktivitetene disse aktørene utfører vil naturlig overlape hverandre. Utstrakt koordinering og en helhetlig plan for **fredsbygging; både før og etter konflikt**, er derfor av essensiell betydning for innsatsens effekt og den totale kostnadseffektivitet.

Utenriksdepartementet bør bidra til en åpen gjennomgang av de alternative sivile intervensjonsformer i områder med voldelig konflikt. I tilfeller som Norges intervensjon i Irak og Afghanistan bør det sees som naturlig å innlemme frivillige humanitære organisasjoner i beslutningsprosessen i mye større grad enn tilfellet er i dag.

Sivilintervensjon har lenge blitt diskutert, og delvis satt ut i livet av UD. Norges Fredsråd er kjent med at dette vil bli tatt opp i "Policy for norsk fredsbyggingsarbeid" som er under utarbeidelse i UD. Utenrikskomiteen bør etter vårt syn påse at de sivile komponentene i størst mulig grad erstatter de tradisjonelle militære komponentene. Det må videre erkjennes at vi trenger en bedre koordinering av de samlede tiltak. I denne koordineringen må sivile freds- og utviklingsagenter inneha sentrale roller.

Potensialet for slik koordinering og satsing på sivilintervensjon utforskes allerede i mange europeiske land og på FN-nivået¹³. Flere land er i ferd med å innlemme sivilintervensjon som verktøy i sine politiske verktøyskasser på en slik måte at sivilintervensjon ikke bare ses som forebyggende tiltak, men også som konflikttransformerende og fredsbevarende tiltak.¹⁴

Norge har både gode forutsetninger og en viss tradisjon for å være drivkraft i utvikling av mindre traumatiske og mer bærekraftige former for intervensjon i konfliktområder. Norges Fredsråd vil derfor sterkt oppfordre våre politikere til å vurdere:

- 1. Sivil innsats som alternativ til militær innsats i Irak og Afghanistan.*
- 2. Sterkere engasjement for sivile fredsoperasjoner og en bedre koordinering mellom myndighetenes og organisasjonenes satsing på sivilintervensjon i konfliktområder.*

Om dagens siviltjeneste og behovet for en sivil fredstjeneste.

Norske sivilarbeidere gjør i dag mye samfunnsmessig positivt i sin tjeneste. Få av dagens siviltjenester er imidlertid relevante i forhold til praktisk solidaritets- og fredsarbeid.

De som velger siviltjeneste gjør det av etiske, religiøse og politiske grunner, og er motstandere av den militarismen det norske militære forsvar for dem representerer. Derfor synes det opplagt at sivilarbeidere vil være godt motivert til å arbeide for fred. For å utnytte denne ressursen mest mulig effektivt bør vi la sivilarbeidere være aktive fredsbyggere i sin tjeneste.

NFR ønsker derfor at dagens siviltjeneste skal legges om til en sivil fredstjeneste.

Med dette mener vi;

- a) At alle siviltjenester skal være en reell tjeneste for fred.

¹³ For eksempel på dette kan man for eksempel lese om det Europeiske initiativet EN.CPS og UNCOPAC initiativet på vår hjemmeside; www.nowar.no.

¹⁴ Spesielt Tyskland har i denne sammenheng kommet langt. Det Tyske Utenriksdepartement bidrar årlig med ca 10 mill Euro til Tysklands Sivile Fredsstyrke.

- b) At alle sivilarbeidere skal gjennomgå en utdannelse i fredsarbeid før de inntreer i en slik aktiv fredstjeneste.

For å få dette til er vi avhengige av;

1. At et omfattende studietilbud om fredsarbeid/ konflikthåndtering for sivilarbeidere utredes, produseres og implementeres i siviltjenesten. Disse kostnadene bør finansieres av et fredsfond etter mal av ”Gro fondet” (The UN Trust Fund for Preventive Action)¹⁵.
2. At alle vernepliktige som får innvilget siviltjeneste også får tilbud om meningsfullt fredsarbeid i sin tjeneste. Vi må derfor også åpne for at sivilarbeidere kan tjene sin verneplikt i freds- og bistandsorganisasjoner i utlandet.
3. At frivillige organisasjoner som jobber med freds- og solidaritetsarbeid enten blir bemidlet slik at de har råd til å ansette sivilarbeidere, eventuelt at det blir vesentlig billigere å ansette sivilarbeidere.

NFR ser at mer komplekse sikkerhetsutfordringer krever flere sikkerhetspolitiske handlingsalternativer. Økt satsing på sivil intervensjon er en helt avgjørende komponent i et reelt totalforsvar, og må inngå i vår sikkerhetspolitikk om vi skal kunne respondere på konflikt på en helhetlig måte.

Innspill nr 3:

Behovet for fredsundervisning

Et aktivt fredsbegrep.

Et aktivt fredsbegrep ser på hvordan samhandling mellom mennesker og folkegrupper kan foregå i fredelige former. UNESCO har lansert begrepet Culture of Peace som et positivt motstykke til krigs- og

¹⁵ <http://www.norway-un.org/cgi-bin/wbch3.exe?ce=6467>

NFR foreslår:

A. At fredsundervisning utbygges på alle nivåer.

B. At det sivile samfunn i større grad bør bidra til utvikling og formidling av fredsundervisning.

C. At Norge følger opp de forpliktelser vi har påtatt oss internasjonalt på området.

voldskultur. Norge har i internasjonale fora gitt støtte til at undervisning på ulike nivåer bidrar til å gi begrepet et innhold.

Fredsundervisning søker i tillegg til å arbeide for et aktivt fredsbegrep, å øke kunnskapen og forståelsen av bakgrunn for krig og vold, og hvordan man kan forhindre og eventuelt løse eksisterende konflikter på ulike nivåer. Fredsundervisning har et bredt bruksområde. Denne undervisningen berører alt fra hvordan man kan forbedre miljøet i en skoleklasse, til politiske, historiske og sosiale prosesser i verdenssamfunnet.

NFR mener at fredsundervisnings tilbudet i norske utdanningsinstitusjoner må styrkes og synliggjøres bedre enn tilfellet er i dag. Fredsundervisning har sin plass på alle utdanningsnivåer; fra barnehagestadiet, gjennom grunnskolen, over til videregående skole og inn i høyere utdanning.

Fredsundervisning bør omfatte:

1. Verdilæring og perspektiver på endring av holdninger.
2. Undervisning om og for menneskerettigheter.
3. Undervisning i Nrod-Sør problematikk.
4. Undervisning i konfliktløsning.
5. Holisme – å lære å se ting i et mer helhetlig perspektiv.

Fredsundervisning som undervisningsmetode innebærer tre aspekter;

1. Undervisning om fred – undervisning som har som mål å opplyse elever om tema knyttet til krig og fred.
2. Undervisning i fred – undervisning som har som mål å gi elevene trening i ikke-voldelig og demokratisk håndtering av konflikter.

3. Undervisning for fred – undervisning som har som mål å gi elevene holdninger som fremmer fred og å stimulere elevene til å delta i etableringen av et fredeligere samfunn. Fredsundervisning formidler toleranse, solidaritet og etikk i en helhetlig kontekst.

Innen disse tilnærmingene bør undervisning om menneskerettigheter, konfliktløsning, demokrati, toleranse, rettferdighet, samarbeid, sosiale ferdigheter og respekt for medmennesker inngå som opplagte deler av undervisningen. Alt dette uttrykker den norske skoles verdigrunnlag. Fredsundervisning kan undervises både som ett fag i seg selv, integrert i andre fag, som egen pedagogikk og som en konkret holdning i skolen.

Fredsundervisning i dagens skole

Lærere trenger i dag oppdatert veiledning, materiell og støtte i sin fredsundervisning. Dagens pedagogiske forståelse av fredsundervisning og arbeidet for å gi Culture of Peace et innhold omfatter både kognitive og affektive aspekter.

Noen få videregående skoler har fredsundervisning som valgfag. Grunnskolens muligheter for å bedrive fredsundervisning gis i prinsippet i gjeldende læreplan, L97, men fredsundervisningens potensial er ikke tilstrekkelig utnyttet i denne læreplanen. Dette skyldes først og fremst at fredsundervisning omtales indirekte til forskjell fra M87 læreplanen der dette var synliggjort både i planens generelle del og i fagplandelen. NFR mener at fredsundervisning bør inngå både i en læreplans generelle og faglige del. Dette er en nødvendig støtte for lærere i deres arbeide, siden læremidler hovedsakelig utarbeides med utgangspunkt i fagplandelen. Dette vil, etter NFRs syn, styrke implementeringen av fredsundervisning i norsk grunnskole, og bety en oppfølging av internasjonale forpliktelser på området fred, internasjonal forståelse og menneskerettigheter.

Dagens læreplan for videregående skole nevner spesifikt menneskerettigheter i følgende hovedmoment:

Samfunnslære: Elevene skal utvikle forståelse for religionenes og etikkens betydning for kulturell tilhørighet og identitet i et samfunn, og gjennom kunnskap om ulike kulturer få økt forståelse for mennesker med fremmed kulturbakgrunn og religion.

Politisk idéhistorie: Elevene skal gis kunnskaper om demokratiet og demokratiets begrensninger.

Sosialkunnskap: Elevene skal gis kunnskaper om hvordan oppvekstmiljø kan påvirke personlighetsutvikling og kunne vurdere tiltak for å bedre oppvekstvilkår. De skal også gis kunnskap om idégrunnlaget bak menneskerettighetene og FNs rolle, levekårsforskjeller og norsk bistandspolitikk.

Nord- Sør kunnskap: Eleven skal gis kunnskap om indre og ytre faktorer som har betydning for et lands utvikling.

NFR mener alt dette representerer skritt i riktig retning. Fredsundervisning bør imidlertid fortsatt utbygges på alle nivåer i skolen, og knyttes opp mot den ekspertisen som besittes på området i NGO- Norge. Ved å gjøre bruk av disse kapasitetene, som blant annet fredsbevegelsen besitter, vil samfunnet utnytte en hittil underutnyttet ressurs. Fredsundervisning bør inkluderes i fremtidige læreplaner på alle mulige måter.

Argumenter for fredsundervisning i skolen

Argument 1:

Nasjonal samfunnsnytte, - både i og utenfor skolen

- A) Fredsundervisning bidrar sterkt til å forebygge og motvirke mobbing.
- B) Fredsundervisning øker samfunnsengasjement blant barn, unge og i befolkningen generelt.
- C) Fredsundervisning gir gode verktøy til å kunne håndtere kulturelle utfordringer i hverdagen. En mer etnisk variert elevsammensetning og et flerkulturelt Norge gir økt behov for fredsundervisning i samfunnet som helhet.

Argument 2:

Sikkerhetspolitikk, utviklingspolitikk og sosialpolitiske målsettinger.

- A) Demokrati og menneskerettigheter er et sentralt og eksplisitt mål for norsk utenrikspolitikk. Norge bør derfor også spre disse grunnleggende verdier i den norske befolkningen for å skape integritet, bevissthet og evne til refleksjon ovenfor landets utenrikspolitiske målsettinger.

- B) Sikkerhetspolitisk er den mest effektive måten å løse konflikter på utført med fredelige midler. Basiskunnskap om dette bør spres til befolkningen som helhet.
- C) Fredsundervisning vil gi vårt eget samfunn voldspreventive strukturer. Dette skjer ved at samfunnets medlemmer lærer å analysere, forstå og løse konflikter på en konstruktiv måte.

Argument 3:

Utnyttelse av NGO- Norges latente ressurser.

Norske NGOer har vist at de har spisskompetanse, ikke minst på feltet menneskerettigheter, og ønsker å bidra i dette arbeidet også når det gjelder fredsundervisning. Økt satsing på fredsundervisning generelt i samfunnet vil slik sett bidra til en god utnytting av de kapasiteter Norge allerede besitter.

Argument 4:

For at vårt bilde av Norge som fredsnasjon skal gi mening.

Norge har skapt et bilde av seg selv som en konfliktløser og megler på den internasjonale arena. Om dette selvbildet skal være troverdig internasjonalt må grep gjøres på hjemmebane for å vise integritet og konsistens i legitimeringen av et slikt selvbilde. Slik sett er fredsundervisning i norske skoler av avgjørende betydning for at Norge skal bli ansett som en reel fredsnasjon ute i verden.

Argument 5: For å imøtekomme våre internasjonale forpliktelser.

- A. Norske NGOer har gitt sin støtte til Haag –agendaen for fred og rettferd i det 21. århundre, vedtatt i 1999. Haag agendaen omfatter flere kampanjer. Her nevnes fire hovedområder, som alle er avhengige av fredsundervisning. Dette er områder der norske NGOer og norske utenrikspolitiske interesser er sammenfallende:
 - 1. Forståelse av hovedårsaker til krig og bygging av fredskultur.
 - 2. Krigens folkerett, menneskerettigheter og demokratisk institusjonsbygging.
 - 3. Forebygging, løsning og omdanning av voldelige konflikter med fredelige midler.

4. Nedrustningsutdanning.
- B. Den Internasjonale Menneskerettighetserklæringen fra 1948 reflekterer et grunnleggende menneskesyn vi plikter å bevare og formidle.
- C. FNs tiår for menneskerettighetsundervisning er fra 1995 –2004 (United Nations Decade for Human Rights Education: towards a culture of peace). Dette forplikter Norge som forkjemper for FN systemet.
- D. En FN- deklarasjon og flere FN- resolusjoner for fredskultur med påfølgende handlingsplaner er signert av Norge.¹⁶
- E. UNESCOs plan for livslang læring (Education for the Twenty-first Century) viser at UNESCO mener varig fred avhenger av menneskenes åndelige og moralske samhold.
- F. Barnekonvensjonens Artikkel 42 oppfordrer statene (deriblandt Norge) til å: ”make the principles of the Convention widely known, by appropriate and active means, to adults and children alike”. Dette impliserer fredsundervisning.

Dersom teori og praksis skal henge sammen i vårt innenrikspolitiske arbeide for voldsforebygging må fredsundervisning tas på alvor. For å fremstå som troverdige fredsbyggere i resten av verden må vi også demonstrere evne til å håndtere egne voldsproblemer.

Innspill nr 4:

Kvinnelig deltagelse i fredsbygging

NFR ønsker å understreke behovet og viktigheten av økt kvinnelig deltagelse i fredsprosesser og fredsbygging generelt. Dette gjelder på to plan, både nasjonalt, hvor det angår hva Norge kan gjøre på egen hjemmebane for å inkorporere dette perspektivet i praktisk politikk, og internasjonalt hvor Norge

¹⁶ <http://cpnn-usa.org/resolutions/resA-58-11.html>, se tredje og fjerde avsnitt

NFR foreslår:

At Norge imøtekommer sine forpliktelser i henhold til SR 1325, og at vi dermed åpner for økt kvinnelig deltagelse på alle nivå i våre fredsbyggende operasjoner.

bør bidra for å oppnå tilsvarende effekt. Utgangspunktet for vårt innspill er FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325, vedtatt i 2000. Resolusjonen representerer et gjennombrudd i arbeidet for økt kvinnelig deltakelse og representasjon i fredsprosesser på alle plan, samt for integrering av kjønnsperspektiv i all opplæring og gjennomføring av fredsbygging. NFR mener at SR1325 i større grad må implementeres i norsk lovgivning og praktisk politikk.

Tiltak Norge bør iverksette i forhold til kvinners rolle i fredsbyggende operasjoner.

Først og fremst er det viktig at politikere og byråkrater demonstrerer at dette er prinsipper Norge allerede har sluttet seg til. Selv om 1325 har stor internasjonal legal tyngde, er overraskende lite blitt gjort med tanke på implementering og synliggjøring av resolusjonens innhold i norsk lovverk. Det som trengs er en konkretisering av hvordan resolusjonens målsettinger skal realiseres og ikke minst en avklaring av hvem som er ansvarlig for dens oppfølging.

Norges selvfølgelig utgangspunkt er at kvinner har en avgjørende rolle å spille i fredsprosesser. Det er viktig å bruke 1325 på ulike nivåer og på ulike arenaer, både nasjonalt og internasjonalt. Nøkkelordet i denne sammenhengen er økt kvinnelig deltagelse i fredsprosesser. Dette innebærer økt kvinnelig deltagelse i arbeidet med å hindre, styre og løse konflikter, samt økt deltagelse i gjenoppbygning etter krigshandlinger.

Forslag til norske tiltak med internasjonalt nedslagsfelt på området

1. **Vi bør øke den kvinnelige andelen i høyere stillinger i utenriksdepartementet, utenriksstjenesten generelt og alle fredsbevarende styrker Norge bidrar med.** En konsekvens av en slik omstilling vil være at flere kvinner vil få plass ved forhandlingsbordet i fredsforhandlinger. Dette vil skape større grad av likevekt i forhold til den andel kvinner som er aktive og har viktige roller på grasrot nivå i fredsbygging. Kvinner skal på lik linje som

menn besitte posisjoner som meglere, observatører, politi, menneskerettighets og humanitært personell i fredsprosesser.

2. For å kunne gjennomføre det forrige punkt, er vi avhengige av å **legge til rette for at flere kvinner her hjemme skal kunne stille som kandidater til de posisjoner vi ønsker at kvinner i større grad bør inneha**. Dette betyr i praksis at vi må fremtvinge holdningsendringer i de relevante patriarkalske strukturer slik at disse åpnes for kvinner, at vi må søke å motivere kvinner til å søke denne type posisjoner og at vi må sørge for at tilstrekkelig mange kvinner blir utdannet på de relevante felt for å kunne inneha disse posisjonene.
3. De lidelser kvinner blir påført i kraft av sitt kjønn blir ofte oversett. Dette gjelder spesielt i forhold til voldtekter og annet seksuelt misbruk i konfliktsituasjoner. **Fredsbevarende personell bør i lys av dette gis bedre opplæring med tanke på kvinners sikkerhet og rettigheter, samt kvinner og barns særlige behov i konfliktsituasjoner**. Med økt kvinnelig innflytelse i fredsprosesser kan også menns holdninger til ”trafficking” bli påvirket i positiv retning.

Styrket kvinnelig deltagelse i fredsoperasjoner vil sende positive signaler til de lokale kvinner i konfliktområdet som kan motivere og inspirere dem til øvrig deltagelse i samfunnet. Med tanke på gjenoppbygning i post konflikt områder, og særlig med tanke på oppbygging av de juridiske strukturer i disse land, er det viktig å fremme kvinnelig representasjon i prosessen.